

Notaris Désiré Declercq (1842-1923), fotograaf van zichtkaarten?

Philippe HAEGEMAN

Omstreeks 1900 was de fotografie in Geraardsbergen weggelegd voor slechts een handvol beroepsfotografen of gefortuneerde burgers. De beroepsfotograaf was vaak een ondernemende handelaar die met de opkomst van de fotografie een lucratieve niche had ontdekt.

In onze stad waren op het einde van de 19^{de} eeuw een tiental beroepsfotografen actief ⁽¹⁾, over een aantal onder hen is nog weinig bekend. Sommigen hadden hier enkel een bijhuis naast hun studio in Brussel of in een andere stad van het land. Anderen waren hier al actief met totaal verschillende beroepsactiviteiten.

Onder hen August Dirckx, gevestigd aan de Viggenmarkt (Karmelietenstraat), maar de meest gekende toen was ongetwijfeld Henri Cock die zijn zaak had in de Nieuwstraat nr. 48 en later nr. 54.

Onder de amateurfotografen, hoewel zij ongetwijfeld over meer gesofisticeerde apparaten beschikten en tevens meer technische bagage hadden, kennen we in de eerste plaats notaris Désiré Declercq over wie in 2000, na de ontdekking van een collectie afdrucken van zijn hand, een tentoonstelling georganiseerd werd en een boek verscheen op initiatief van stadsgeenoot Albert Schrever ⁽²⁾.

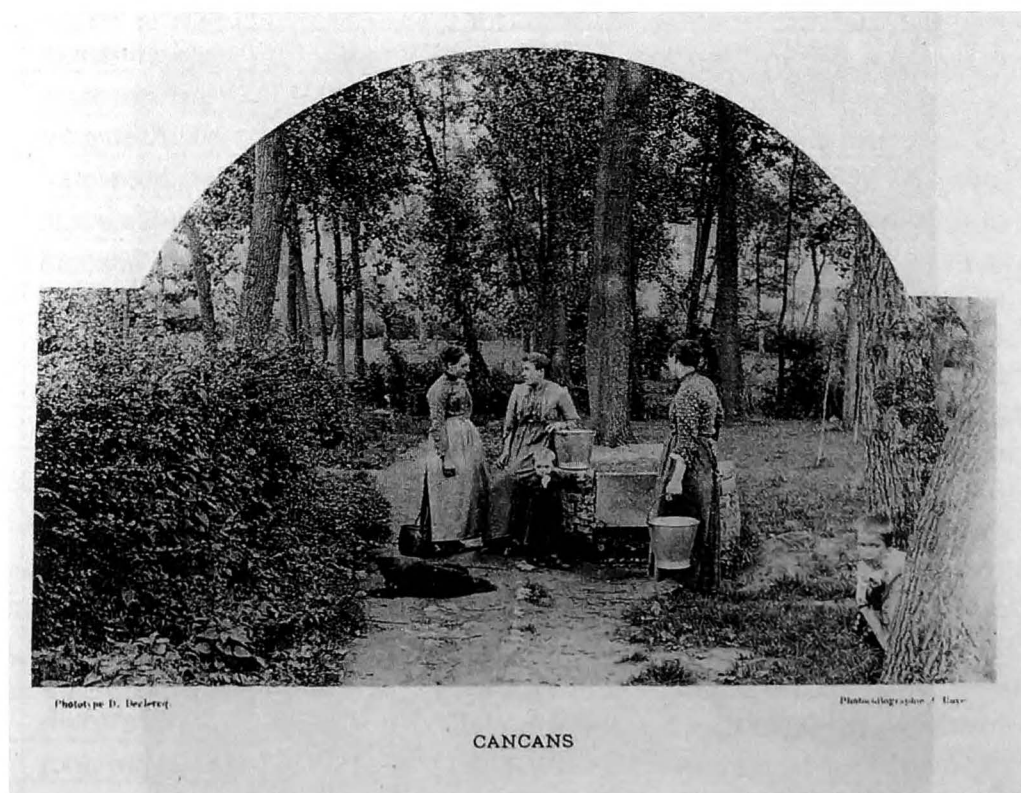
Minder bekend is dat rentenier Alfred Spitaels, van het gelijknamige bankiersgeslacht en toenma-

lig bewoner van het kasteel van Onkerzele, een gedreven fotograaf was en verzamelaar van fototoestellen ⁽³⁾. Samen met Declercq was hij medeoprichter van de *Association belge de Photographie* (ABP) in 1874. Een derde Geraardsbergse amateurfotograaf en toenmalig lid van de ABP was een zekere De Vincke.

Het was ook Declercq, een van de actiefste leden in de ABP na 1892, die vaak deelnam aan internationale concours en regelmatig

prijzen in de wacht wist te slepen. Hij oogstte succes met het toen in zwang zijnde pictorialisme ⁽⁴⁾ of het geromantiseerd weergeven van de samenleving. Voor zijn inzendingen zal hij ongetwijfeld een selectie doorgevoerd hebben tussen verschillende afdrucken rond een welbepaald thema.

In het driemaandelijks bulletin van de ABP van 1894 publiceert hij een prent met de titel 'Cancans'. Dat het hier niet om een éénmalige opname gaat bewijst een gelijkaar-



In 1894 publiceert D. Declercq deze prent in het 'Bulletin de l'Association belge de Photographie'. (Verzameling Ph. Haegeman)

⁽¹⁾ S.F. JOSEPH, T. S. SCHWILDEN, M.C. CLAES, *Directory of Photographers Belgium 1839-1905*, Antwerpen, 1997.

⁽²⁾ M. VAN GYSEGEM, A. SCHREVER, *Désiré Declercq Pictorialist-Documetarist*, Geraardsbergen, 2000.

⁽³⁾ J. DE RO, *Een tweede baronie?... De geschiedenis van het 'kasteel van Onkerzele'*, in *Gerardimontium*, 2009, nr. 226, p. 16.

⁽⁴⁾ Het *pictorialisme* was de eerste echte stroming uit de geschiedenis van de fotografie. Zij beoogde de erkenning van een artistiek statuut en de esthetische ontplooiing van het medium. De bedoeling was de eenvoudige weergave van de realiteit voorbij te streven door het gebruik van bepaalde opname- en afdruktechnieken die een persoonlijke "touch" aan het beeld moesten geven, rekening houdend met de esthetische regels van die tijd.

dige afdruk, teruggevonden in de verzameling van de familie Van Der Kelen - Carlier⁽⁵⁾. De personages veranderden hier enkel van plaats of kledij. Nog een andere variëte vinden we terug in een reeks prentkaarten uitgegeven door Vanderauwera & Cie Bruxelles en gedrukt bij Nels. Het betreft een reeks van 12 kaarten met verschillende zichten van de stad onder de titel 'Souvenir de Grammont'. In deze reeks herkennen we de opname van Declercq onder de titel 'Types'.

Van de andere opnames uit deze reeks kunnen we niet met zekerheid de fotograaf aanduiden, maar dit brengt ons wel bij Henri Cock. Ook hij geeft een aantal van die zichten uit in een reeks 'Souvenir de Grammont' met dezelfde typografie, ook gedrukt bij Nels en met vermelding 'Cock frères éditeurs'. De reeks van Cock telt wel een veelvoud van kaarten met voornamelijk stadsvizies van zijn hand, maar ook een aantal themakaarten in de geest van de eerder besproken kaart. Hier herkennen we opnieuw een thema dat Declercq een internationale prijs opleverde; 'Wat eene moeder lijden kan'.

Het is weinig waarschijnlijk dat Cock dit thema naar voorbeeld van Declercq zou geënceneerd hebben. Vermoedelijk gaat het hier ook om een cliché van Declercq, dat door de veeleisende amateurfotograaf misschien als minderwaardig beschouwd werd, en dat hij ter beschikking gesteld heeft aan Cock. En waarschijnlijk geldt dit ook voor de vier andere themakaarten uit die reeks: 'Leven is ons lot' een beeld van 'Arm Vlaanderen' waar enkele wanhopige lieden toevlucht zoeken in drank en dit tot jolijt van de toekomstige kinderen. Deze opname werd genomen aan de magazijnen van bouwmaterialen Flamée aan de Begijnhofkaai.



Prentkaart uit 1900, uitgegeven door Vanderauwera & Cie, Bruxelles, met een van de drie gekende opnames rond dit thema. (Verzameling Ph. Haegeman)



Deze prentkaart uit 1901, uitgegeven door fotograaf Cock, is een variëte op de eerder bekroonde en gepubliceerde foto van D. Declercq. (Verzameling Ph. Haegeman)

Op deze plaats werd ook 'Van dees hier?... drei voor ne cent' genomen. Een vrouw die met een kar snoep rond leurt, ook weer omringd door kinderen. De afzender van deze in 1901 verstuurde kaart schrijft: "Cette carte représente une vieille femme que nous avons connue. Elle s'appellait Thalie Tijte et vendait des bountjes".

Een ander gekende kaart is 'Le Manneken Pis': aan de kiosk stuurt

een strenge 'champetter' enkele kwajongens weg van rond het monument. Wat moet lijken als een snapshot van op heterdaad betrapte jonge bengeltjes moet in werkelijkheid natuurlijk een tijdrovend geregisseerd tafereel geweest zijn. Een foto-opname nam destijds wat meer tijd in beslag dan het eenvoudig indrukken van een knopje. Ook hier zijn er verschillende opnames van bekend. Cock gebruikte, misschien onbewust,

(5) M. VAN GYSEGEM, A. SCHREVER, *Désiré Declercq...*, p. 27.



Grammont.
Le manneken
Piss.

*my friend
would
like to see
the fountain*

Cock frères, éditeurs.



Grammont. — Le Manneken-Pis.

PROPRIÉTÉ: EDIT. COCK FRÈRES.

Deze, op het eerste gezicht twee dezelfde clichés, tonen een verschil in pose van de 'kwajongens' links. (Verzameling Ph. Haegeman)



Th. L'Haire fotografeert hier voor drukker en uitgever van prentkaarten A. De Frène uit Nederbrakel, de geanimeerde Nieuwstraat in 1906. Links op de hoek zien we zijn fotozaak, en centraal vooraan met donkere kledij poseren zijn twee oudste dochters Hélène en Julia. (Verzameling Ph. Haegeman)

een ander negatief voor een latere reeks 'Souvenir de Grammont', ditmaal met bruinrode opdruk. Hier zijn de figuranten te zien in een ietwat andere positie, links op de foto. De agent met dienst hield echter vol en bleef roerloos voor beide opnames.

In dezelfde reeks en in dezelfde geest van realisme kennen we nog 'Un emprisonnement', L'aumône, 'A la fontaine...rue du Pont' en 'Le gros Chêne'.

Indien we die reeks opnames aan Désiré Declercq toewijzen, betekent dit ook dat ze enkele jaren voor het uitbrengen van de kaar-

ten genomen werden. 'Cancans' verschijnt in 1894 in het bulletin van de ABP, terwijl de besproken prentkaarten pas in 1900 te koop worden aangeboden. Dit bewijst opnieuw hoe voorzichtig een foto dient gedateerd te worden. Als referentiejaar wordt vaak de postdatum gebruikt van de zichtkaart of, indien bekend, het jaar van uitgifte van een bepaalde reeks zichtkaarten. Maar ook dat geeft niet noodzakelijk uitsluitel. Een zicht op de kapel van de Oudenberg van rond 1910 wordt vijftig jaar later nog als een actueel zicht op prentkaart aangeboden.

De eerste reeks prentkaarten verscheen in Geraardsbergen in 1898. Ze werd uitgegeven door Broeckkaert-Vanden Bossche. Deze uitgever, gevestigd op de hoek van het Stationsplein en de Lessensestraat brengt in de daaropvolgende jaren meer dan 150 verschillende kaarten uit.

Wie de fotografen waren van al deze zichten blijft gissen. Cock zal ongetwijfeld veel clichés ter beschikking gesteld hebben, aangezien we er een aantal terugvinden in zijn eigen uitgaven.

In 1900 vestigt Théophile L'Haire (1874-1956) zich als fotograaf op de hoek van de Nieuwstraat en de Penitentenstraat.

Ook hij brengt al vlug eigen zichtkaarten uit. Als in 1906 de in Geraardsbergen geboren drukker Auguste De Frène uit Nederbrakel een uitgebreide reeks prentkaarten van Geraardsbergen op de markt brengt onder zijn initialen A.D.F. of A.D.F.N., levert L'Haire ook glasnegatieven. Op een zichtkaart uit die reeks zien we de fotozaak van L'Haire links op de hoek van de Nieuwstraat en de Penitentenstraat. Centraal, in het donker gekleed, poseren twee van zijn dochters, links Hélène (1900-1981) en rechts Julia (1899-1943). Als kort na het overlijden van De Frène de drukkerij stopt met uitgeven van zichtkaarten, brengt L'Haire opnieuw kaarten uit onder eigen naam. Al gauw wordt hij de productiefste fotograaf in de stad, en leverancier van zichten voor de verschillende nationale uitgevers van prentkaarten en dit tot in de jaren 1950.

Philippe Haegeman
philman@skynet.be



Souvenir de Grammont. — *Leven is ons lot.*

Cock frères, éditeurs.

Een mooi geënceneerd tafereel aan de magazijnen Flamée. (Verzameling Ph. Haegeman)



Souvenir de Grammont. — *Van dees hier?... dry voor ne cent.*

Cock frères, éditeurs.

Volgens de afzender van deze prentkaart uit 1901 leurt Thalie Tijtte hier met 'bountjes' (Verzameling Ph. Haegeman)